

ЕТИКА ТА ЕСТЕТИКА

УДК 111.32

DOI: 10.26565/2306-6687-2019-59-05

СОКРАТ - ЙОГО ФІЛОСОФІЯ ТА ДІАЛОГІЧНИЙ МЕТОД

Беспалов Ілля Олегович

аспірант кафедри теорії культури і філософії науки
філософського факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна,
Post-graduate student of the department of cultural studies and
philosophy of science, Kharkiv Karazin University
bespalov923@gmail.com, ORCID 0000-0001-8956-7246

У даній статті я розглядаю життя Сократа і його філософію. Висунувши духовні цінності на перший план, Сократ вважав їх створення головною метою людського життя. А оскільки, на думку Сократа, духовні блага не передаються в готовому вигляді від однієї особи до іншої, але розкриваються в пошуку, в дослідженні самого себе та інших, в «турботі про душу», остільки відмова від такого пошуку рівносильна відмови від життя. За Сократом, діалог і діалектичний (питально-відповідний) метод визначення понять є необхідними умовами спільного пошуку істини. Сократівський діалого-діалектичний метод передбачає свободу людини і ґрунтується на демократичній ідеї про те, що людина є істота відповідальна, здатна пізнати істину і приймати рішення на свій власний страх і ризик.

За допомогою «випробування» іронією Сократ викривав безпідставні претензії на всезнання і непогрішність, спростовуючи всі уявні, псевдосерьезні і всякого роду помилкові авторитети. Сократівська іронія є пошуком істинного і позитивного, заклик до справді серйозного і значного, до їх постійного випробування. Сократ проголосив: чеснота є знання. Але не всяке взагалі знання, а лише добра і зла, знання, яке веде до правильних, добродесних вчинків. На цій підставі він прийшов до висновку про те, що ніхто не злий по своїй волі, а лише через незнання. Етичні парадокси Сократа поклали початок безперервної і донині полеміці про відносини знання і чесноти.

Ідея Сократа про самопізнання, популярна в період античності, нерідко ставала провідною ідеєю на поворотних пунктах історії та істотно змінювала образ думки людей.

Сократу, що говорив про неможливість остаточних знань про що-небудь («Я знаю, що нічого не знаю»), в рівній мірі було відомо як те, що людина здатна здобувати знання і множити їх, так і те, що знання і «мистецтво» самі по собі - велика сила. Однак він був упевнений в тому, що ця сила може бути використана і на благо, і на шкоду людині. Відповідно до його навчання, якщо людина не зробила головним питанням свого буття питання про самопізнання, альтернативу добра і зла при свідомій перевазі добра, всякі інші знання - при всій їх корисності - не зроблять людину щасливою. Більш того, вони можуть зробити її нещасною. Тому не дивно, що вчення Сократа про самопізнання знаходиться в тісному зв'язку з тими дискусіями, які ведуть останнім часом не тільки в філософських і наукових колах, а й серед широких кіл інтелігенції як в нашій країні, так і в усьому світі навколо проблем «людина - наука - техніка», «наука - етика - гуманізм».

Теми цих дискусій перегукуються з сократівським розумінням завдання філософії та цінності знання взагалі. Названі дискусії і обговорення нерідко супроводжуються прямими і непрямими посиланнями на вчення і особистість Сократа. І це не випадково: опитування, над вирішенням яких бився древній філософ, не втратили актуальності, ось чому Сократ був і залишається одним з вічних «супутників» людства.

Таким чином, філософія Сократа не тільки справила велике враження на його сучасників і учнів, а й мала помітний вплив на всю подальшу історію філософської та політичної думки.

Ключові слова: Сократ, знання, людина, добро, самопізнання, зло, наука, цінності, філософія, діалого-діалектичний метод, істина, іронія, етика, гуманізм

Bespalov Ilya Olegovich. SOCRATES – HIS PHILOSOPHY AND DIALOGICAL METHOD

In this article I look at the life of Socrates and his philosophy for a bit. Putting spiritual values to the forefront, Socrates considered their creation as the main goal of human life. And since, according to Socrates, spiritual blessings are not transmitted in finished form from one person to another, but are revealed and acquired in the search, in the study of oneself and others, in "taking care of the soul", so far the rejection of such a search is tantamount to the rejection of life. According to Socrates, dialogue and the dialectic (question-answer) method of defining concepts are necessary conditions for a joint search for truth.

The Socratic Dialogue and Dialectic method assumes the freedom of a person and is based on the democratic idea that man is a responsible being, capable of knowing the truth and making decisions at his own peril and risk.

Through the "test" of irony, Socrates exposed the unjustified claims of omniscience and infallibility, overthrowing all imaginary, pseudo-serious and all sorts of false authorities. Socratic irony is a search for true and positive, a call for a truly serious and significant, for their constant ordeal.

Socrates proclaimed: virtue is knowledge. But not all knowledge in general, but only good and evil, knowledge that leads to right, virtuous deeds. On this basis, he came to the conclusion that no one is angry at will, but only out of ignorance. The ethical paradoxes of Socrates marked the beginning of the ongoing and to this day controversy about the relationship of knowledge and virtue.

The idea of Socrates about self-knowledge, popular in the period of antiquity, often became the leading idea at the turning points of history and significantly changed the way people thought.

Socrates, who spoke of the impossibility of final knowledge about something ("I know that I do not know anything"), was equally known as the fact that a person is able to acquire knowledge and multiply it, as well as that knowledge and "art" by themselves - great power. However, he was convinced that this power could be used both for the good and to the detriment of man. According to his teaching, if a person did not make the question of self-knowledge, the alternative to good and evil, while consciously preferring good, any other knowledge — for all their usefulness — would not make a person happy if he did not make his main issue. Moreover, they can make him miserable.

It is not surprising, therefore, that Socrates' doctrine of self-knowledge is in close connection with the discussions that have been conducted lately not only in philosophical and scientific circles, but also among wide circles of intelligentsia both in our country and around the world around the problems of "man - science - technology, "science - ethics - humanism."

The themes of these discussions echo the Socratic understanding of the task of philosophy and the value of knowledge in general. These discussions and discussions are often accompanied by direct and indirect references to the teachings and personality of Socrates. And this is not by chance: polls, over which the ancient philosopher fought, did not lose relevance, which is why Socrates was and remains one of the eternal "companions" of humanity.

Thus, the philosophy of Socrates not only made a great impression on his contemporaries and students, but also had a noticeable influence on the entire subsequent history of philosophical and political thought.

Keywords: Socrates, knowledge, people, good, self-knowledge, evil, science, values, philosophy, dialectical method, truth, irony, ethics, humanism

Беспалов Илья Олегович. СОКРАТ – ЕГО ФИЛОСОФИЯ И ДИАЛОГИЧЕСКИЙ МЕТОД

В данной статье я рассматриваю жизнь Сократа и его философию. Выдвинув духовные ценности на первый план, Сократ считал их создание главной целью человеческой жизни. А поскольку, по мысли Сократа, духовные блага не передаются в готовом виде от одного лица к другому, но раскрываются и приобретаются в поиске, в исследовании самого себя и других, в «заботе о душе», постольку отказ от такого поиска равносителен отказу от жизни. По Сократу, диалог и диалектический (вопросно-ответный) метод определения понятий являются необходимыми условиями совместного поиска истины. Сократовский диалого-диалектический метод предполагает свободу человека и основывается на демократической идее о том, что человек есть существо ответственное, способное познать истину и принимать решения на свой собственный страх и риск.

Посредством «испытания» иронией Сократ разоблачал неосновательные претензии на всезнание и непогрешимость, ниспровергая все мнимое, псевдосерьезное и всякого рода ложные авторитеты. Сократовская ирония является поиском истинного и положительного, призывом к подлинно серьезному и значительному, к их постоянному испытанию. Сократ провозгласил: добродетель есть знание. Но не всякое вообще знание, а лишь добра и зла, знание, которое ведет к правильным, добродетельным поступкам. На этом основании он пришел к выводу о том, что никто не зол по своей воле, а лишь по неведению. Этические парадоксы Сократа положили начало непрекращающейся и по сей день полемике об отношениях знания и добродетели. Идея Сократа о самопознании, популярная в период

античності, нередко становилась ведущей идеей на поворотных пунктах истории и существенно изменяла образ мысли людей.

Сократу, говорившему о невозможности окончательных знаний о чем-либо («Я знаю, что ничего не знаю»), в равной степени было известно как то, что человек способен приобретать знания и умножать их, так и то, что знания и «искусство» сами по себе - великая сила. Однако он был уверен в том, что эта сила может быть использована и во благо, и во вред человеку. Согласно его учению, если человек не сделал главным вопросом своего бытия вопрос о самопознании, альтернативу добра и зла при сознательном предпочтении добра, всякие иные знания - при всей их полезности - не сделают человека счастливым. Более того, они могут сделать его несчастным. Неудивительно поэтому, что учение Сократа о самопознании находится в тесной связи с теми дискуссиями, которые ведут в последнее время не только в философских и научных кругах, но и среди широких кругов интеллигенции как в нашей стране, так и во всем мире вокруг проблем «человек - наука - техника», «наука - этика - гуманизм».

Темы этих дискуссий переключаются с сократовским пониманием задачи философии и ценности знания вообще. Названные дискуссии и обсуждения нередко сопровождаются прямыми и косвенными ссылками на учение и личность Сократа. И это не случайно: опросы, над решением которых бился древний философ, не утратили актуальности, вот почему Сократ был и остается одним из вечных «спутников» человечества.

Таким образом, философия Сократа не только произвела большое впечатление на его современников и учеников, но и оказала заметное влияние на всю последующую историю философской и политической мысли.

Ключевые слова: Сократ, знание, человек, добро, самопознание, зло, наука, ценности, философия, диалого-диалектический метод, истина, ирония, этика, гуманизм

ВСТУП

Актуальність мого дослідження полягає в тому, що вчення істини Сократа актуальне й донині. Його діалоговий метод питання-відповідь вплинув на сучасну методіку викладання і риторіку. Сократ це центральна фігура античної філософії. Погляди на його життя і філософію розрізняються через те, що він нічого не писав, а джерела про нього вельми суперечливі. Деякі з його сучасників вважали його безбожником, інші ж вважали його дуже віруючою людиною. Про Сократа нам стає відомо завдяки: діалог Платона, Спогади Ксенофант і ін. Сократ був мудрецем поставившим істину понад усе. Безліч літературних творів взяли образ Сократа серед яких звісно ж діалоги Платона і п'єсса Е. Редзінського «бесіда з Сократом».

Якщо ми згадаємо «сократические діалоги», ми без проблем встановимо, що саме Сократ багато в чому створив мову сучасної європейської філософії. Саме діалогічна форма або міркування, дискурс лежить в основі не тільки сократичної філософії, але і взагалі будь-якої реальної, успішної філософії. Сократ не «віщав», але говорив, розшукуючи істину. Його мова була метафоричним, яскравим, але, в той же самий час, простим і прозорим, досить технологічним і операційним, коли було необхідно препарувати будь-яку проблему і викласти можливі шляхи її вирішення. Саме таку мову пізніше відроджується і розвивається Декартом і іншими представниками раціональної новоєвропейської традиції.

ЗАВДАННЯ:

1. Розглянути самопізнання в розумінні Сократа.
2. Розглянути специфіку сократівско методу ведення діалогу.
3. Розглянуто специфіку сократівско методу ведення діалогу.
4. Проаналізувати філософію Сократа.

Сократ не був догматиком, він виступає проти затвердження будь-яких істин. Він був прихильником діалогічного методу в бесіді, тобто спільно з кимось шукати істину. Через те, що Сократ не залишив після себе жодного рядка творів, ускладнилася задача вивчення його філософії і викликало безліч суперечок між філософами з - за різних інтерпретація його філософії. Достовірно про нього практично нічого не відомо. Але з великою ймовірністю можна сказати, що його батько був скульптором, а його мати була акушеркою. Сократ був допитливою людиною, але про якусь систематичну філософську освіту говорити важко. Достовірно відомо, що в 399 р до н.е., Сократа стратили шляхом вживання цикути (це така отрута). Власне так він помер у віці 70 років. В Афінах Сократ був відомим оратором і предметом нескінченного шанування з боку в основному молоді, а так само предметом насмішок. Найбільш відомий його пересмішник це Аристофан який

писав про нього в своїй комедії «Хмари». Це далеко не єдиний приклад, багато текстів до нас просто не дійшли, але просто відомо, що було ще кілька людей які насміхалися над Сократом. Він був блазнем або трикстером вопрошаючий вкорінені звичаї, релігійні погляди і звичайно ж етичні.

Він змушував людей засумніватися в речах які їм здавалися достовірними. Сократ засновник філософії оскільки звернув погляд людини з природи на самого себе. Це філософія яка відмовляється говорити про світ обходячи питання про те як ми можемо щось знати про нього, приймати світ і місце людини в ньому. У знаннях про філософію Сократа можна спиратися на Платона і Ксенофанта які описували його в різних своїх працях. До початку 19 століття джерела про Сократа були різноманітні оскільки лише позитивізм 19 століття почав питання про історичного Сократа, до цього було менше критичної думки до міфу про нього. Одні бачили в Сократа попередника Христа, а в його страті бачили передбачення розп'яття. Інші бачили Демон Сократа предка європейської самосвідомості або совісті. Ісламська філософія бачила в ньому предтечу пророка який замість різноманіття богів поставив свого єдиного бога і поклонявся тільки йому, за що і постраждав. В епоху Просвітництва фігуру Сократа використовували проти церкви, як вільнодумця.

У пошуках істини Сократ розмовляв з усіма кого зустрічав. Сократ нічого не писав, оскільки вважав, що книги не можуть нічому навчити, а вчитися потрібно у людей. Сократ дуже сильно критикував Софістів вказуючи на їх непровоту. Йому не сподобалося в філософії софістів те що софісти на зразок Горгия і Протагора заявляють про змінність речей і явищ. Вони пропагували ідею того, що неможливо придумати якісь загальні закони і єдині моральні підстави, які були б розділені абсолютно всіма людьми. У кожного своя правда. Людина сама є мірою всіх речей які її оточують і відповідно кожен є господарем і творцем свого власного закону. Власне проти такої ідеї виступає Сократ, будучи переконаним, що єдиною моральною підставою яка повинна була бути розділена усіма людьми повинно бути обов'язковим і люди повинні його знайти. Він присвячує все своє життя пошуку цієї єдиної моральної підстави. Єдиного морального закону який так чи інакше був би розділений усіма живими людьми.

У Сократа є якась схожість з софістами, але вона полягає в тому, що і софісти і Сократ поставили в центр своїх роздумів людину, а не природу, космос, буття і ні якісь видвернуті початки. Тобто і для софістів і для Сократа людина була найцікавішим і найголовнішим предметом для вивчення. На цьому схожість і закінчується, тому, що софісти крім того, що займалися людиною вони ще брали участь в судах, вони намагалися виробляти якісь загальні принципи для комфортного, щасливого і вигідного життя. Вони також займалися мистецтвом і безліччю інших речей.

Сократ же тим і відрізняється, що поставив в центр своїх роздумів людину і тільки її. Тобто його хвилюють такі питання: Що таке людина? У чому полягає її призначення? Що є ество людини? Навіщо вона живе на цьому світі? Тут складається досить цікава ситуація оскільки Сократ за всіма параметрами краси античності ніяк не міг претендувати на статус великого мудреця або людини яку треба слухати. З однієї простої причини - тому, що Сократ був не красивий, а за мірками античної краси він був потворний. Сократ був невисокого зросту, вдало присадкуватий, у нього був ніс картоплею, очі злегка на викоті як у рака, кучеряве волосся. На думку його ж сучасників Сократ не володів красою якого-небудь великого бога як наприклад, Аполлон, а скоріше нагадував сатира, який грає на сопілці, розважається, любить вино і взагалі комфортне і легке життя. Коли Сократ починав говорити, все змінювалося і люди забували про зовнішність Сократа. Вони із завмиранням серця слухали його, стежачи за хитромудрими ходами його думок.

Так само в порівнянні Сократа з софістами також можна підкреслити, що софісти вважали людину мірою всіх речей існуючих і неіснуючих. Сократ також визнавав людину мірою всіх речей, але на відміну від софістів він говорив, що людина є мірою всіх речей не тому, що існують або не існують речі, а тому що вона (людина) є істота мисляча. Тобто ідея, думка людини є мірою речей і всі речі розкриваються для людини в людському знанні. За Сократом, для людини все існує у вигляді знання. Наприклад "хорообрість" це знання як подолати небезпеку. По суті Сократ повернув філософію в напрямку трансцендентальності - пізнай самого себе.

Ще однією відмінністю софістів від Сократа полягала в тому що для софістів проблема пошуку істини як така не стояла взагалі. Тобто їм було все одно хто правий, а хто винен. Найголовнішим для них було отримати гроші, таким чином вони могли захищати тих кого навіть

самі вважали не правим. Інша ж справа Сократ який поставив істину в якості найголовнішого призначення свого життя. Йому було цікаво не просто, щось самому дізнатися, а й підвести інших людей до такого розуміння.

Сократ був одружений на жінці яка мала прізвисько самої сварливої жінки в Афінах і звали її Ксантіпа. Поводилася вона не дуже гідно по відношенню до Сократа. Іноді вона лаяла його прилюдно, іноді могла навіть побити. Коли друзі Сократа говорили йому: «Сократ! Подивися, адже це ж неправильно, що жінка з тобою так себе веде». На що Сократ відповідав: «Друзі мої! Ксантіпа це всього лише представник людства, далеко не самий поганий, не найгірший. І якщо я зможу з цим представником людства знаходити спільну мову, знайти якусь гармонію, зможу її терпіти, ставитися до неї з повагою. Тоді в порівнянні з іншими людьми, для мене буде стояти зовсім легке завдання знайти спільну мову з ними». [15;с.302]

Фраза виграверована на храмі Аполлона в Дельфах: «Пізнай себе» є девізом Сократа. На думку Сократа саме даний процес пізнання самого себе, має стати для людини найголовнішим стимулом і стрижнем його життя. Якщо люди навчаться пояснювати собі, що є я, розбиратися в собі, аналізувати себе. Так само знаходити першоджерела: своїх страхів, вчинків, думок і бажань. Тоді люди зроблять велику справу для себе і зможуть керувати своєю долею, а в підсумку і життям. Тобто однією з найголовніших завдань яка повинна стояти перед людиною є пошук істини хоча б для самого себе. Сократ вважає, що якщо людина зможе не брехати сама собі щодо того що вона є таке, то вона визнає всі свої помилки, признається, що вона була не права в чомусь, тоді це буде першим кроком до істини.

У всіх діалогах Сократ одягає на себе маску довірливого простока який відкрито зізнається в тому що він нічого не знає і він звеличує своїх друзів з якими він розмовляє на неймовірну висоту. Потім же виявляється, що Сократ набагато розумніші, ніж ті його співрозмовники які були переконані в абсолютній істинності своїх знань. Дуже відома фраза яку Сократ говорить в одному з діалогів Платона: «Так, я знаю, що я нічого не знаю, але давай спробуємо, ми з тобою поміркувати про це разом, дивись, щось та й вийде з нашого задуму».[14;с.1]

Тут можна вивести цікаве поняття яке характеризує філософію Сократа і цей діалог. Він переконаний, що неможливо домогтися істини поодиноці і неможливо знайти підставу ні для наших законів, ні для моралі якщо ми будемо займатися цим самотійно без іншої людини. Цьому діалогу присвячена вся філософія і життя Сократа. Тільки в діалозі двох зацікавлених людей може бути відкрито і знайдено, щось нове. Причому людей пристрасно зацікавлених в пошуку такої істини. Оскільки неможливо з байдужою людиною розмовляти про щось і знайти якісь вищі істини.

Сократ говорить про те що умовою пізнання і умовою осягнення істини є діалог, але не просто діалог, а діалог у формі питання-відповідь. Він назвав цю форму пошуку істини майевтикою. Слово майевтика перекладається як мистецтво повитухи. Він взяв для себе це слово можливо через те, що його мати була повитухою і можливо будучи дитиною він чув дорослі розмови про складні випадки. Будучи дорослим він зробив для себе певні висновки у зв'язку з чим він говорив: «Я вважаю, що точно так само як жінки в муках народжують дитину, точно так же кожна людина з такими ж точно муками приходить до народження істини». [17;с.1]

Так само Сократ використовував словосполучення вагітний духовно. Тобто на думку Сократа кожен з нас є носієм істини знаходяться в зародишному стані. Але змусити її з'явитися на світло і показати своє обличчя іншій людині або самому собі це завжди боляче і тяжко. Таким чином він порівнює знаходження істини з пологами.

Часто використовуваним поняттям Сократа є діалектика. Діалектика це метод знаходження понять шляхом їх точного визначення за допомогою питань і відповідей. Тобто на думку Сократа завдяки бесіди з іншою людиною можна прийти до точного визначення. Визначення за Сократом це розкриття змісту того чи іншого поняття про який йде розмова. Для Сократа це було дуже важливо оскільки практично у всіх діалогах він показує в людях їх початкове знання про той чи інший предмет, що не є істинним в останній інстанції. Наприклад, в одному з діалогів Сократ намагається зрозуміти, що є прекрасне саме по собі. Гіппій на питання Сократа «Що є прекрасне» говорить: "Прекрасна дівчина". На що Сократ відповідає: «... а прекрасна кобила, яку навіть бог прославив у відомому вислові, хіба не є щось прекрасне?» Здесь Сократ указує на поговорку: «З міст - найкрасивіший Аргос, з коней - фракійські, з жінок -

спартанські». Потім Сократ продовжує: «... а прекрасна ліра ..., а прекрасний горщик хіба не є щось прекрасне?» Далі він говорить про те що не все прекрасне приємне і не все приємне прекрасно. [18;с.288]

Загалом Сократ ставить собі завданням знайти загальні поняття, гранично загальні терміни і загальні діфініції тих чи інших явищ. Його цікавить так само: доброта сама по собі, мужність сама по собі і справедливість сама по собі. У підсумку він приходиться до висновку про те що таке благо і що таке любов і чимало інших понять.

Сократ намагався зрозуміти як вибудувати точне знання й як не лавірувати в незрозумілих поняттях коли один розуміє одне, а другий інше. Він намагається вперше в чіткій формі це показати. Власне все діалоги присвячені цьому пошуку загальних визначень. Допомагає йому в цьому пошуку знаменита сократівська іронія яка є прихованою насмішкою над людиною який вважає себе абсолютним мудрецем, що знає абсолютно все. Сократ як уже писалося вище надягаючи маску наївного простока показує за допомогою майстерно поставлених їм питань і одержуваних відповідей ситуацію коли сама людина розуміє, що вона не права, вона не знає і не може знати все. Його першим етапом іронії є коли він намагається показати іншому, щоб той не був настільки самовпевненим в своїх знаннях, щоб інша людина розуміла, що вона не бог і тим більше вона не істина. Цей перший етап можна назвати деструктивною іронією. Тобто це етап на якому йде руйнування звичних розумінь. Коли людина відмовляється від своїх звичних розумінь і готова неупереджено міркувати тоді на перший план виходить конструктивна іронія. Це коли Сократ разом зі своїми друзями і колишніми опонентами за допомогою постійних запитань і відповідей намагається знайти все більш точні і чіткі визначення. Сьогодні метод сократівської іронії використовують багато викладачів особливо в західних і американських університетах.

Ще одним механізмом за допомогою якого Сократ намагається зрозуміти істину є індукція яка є методом знаходження загальних понять шляхом перерахування приватних понять. На практиці це виглядає так: береться деяке визначення, потім воно піддається всебічній критиці. В силу того що його критикують воно відштовхується але на вильоті цього визначення народжується інше визначення більш точне. Тепер його беруть для себе, знову намагаються його критикувати і розглянути з усіх боків розкривши його зміст. Таким чином процес пізнання за Сократом є абсолютно нескінченним. Неможливо зупинитися оскільки завжди можна знайти більш краще визначення.

Ще одна частина творчості Сократа пов'язана з мораллю, етикою і проблемами моральності. Всі свої пошуки істини і того що є саме по собі справедливість і мудрість Сократ в результаті підводить до пошуку вищої чесноти яку він довго шукав і знайшов у вигляді блага. Він так само зрівнює наші знання і пізнавальний процес з поняттям чесноти. Тобто на думку Сократа знання і доброчесність це одне і теж. Це означає, що людина яка має знання ні коли не буде дяти погано тим більше маючи знання, що таке добро і зло.

ВИСНОВКИ

Сократ висунув духовні цінності на перший план вважаючи їх створення головною метою життя людей. За Сократом діалогічний метод питання-відповідь являється необхідним для пошуку істини причому не самому а спільно з кимось. Цей метод передбачає свобуду людини і те що вона здатна пізнати істину.

За допомогою іронії Сократ виводив на світло істинні знання людей викриваючи тих хто вважав себе знавцями але такими не є, а так само помилкові авторитети. Іронія Сократа допомагала знайти не тільки істину а й позитивне розкриваючи насправді значуще і серйозне.

Ідея самопізнання Сократа не тільки була популярною в античності а й істотно змінювала образ мислення людей. Він вважав, що без самопізнання в якості головного питання буття людини, альтернативу добра і зла і перемозі добра, всі інші знання не зроблять людину щасливою, а навіть навпаки зроблять її нещасною. Так само це вчення о самопізнанні тісно пов'язане з дискусіями в філософських і наукових колах навколо проблем «людина-наука-техніка», «наука-техніка-гуманізм». У цих темах відображається розуміння завдання філософії і знання взагалі. Ці дискусії прямо або побічно посилаються на вчення Сократа.

Таким чином філософія Сократа не просто вразила його учнів і сучасників але і справила величезний вплив на сучасну філософію і політологію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. І.Асмус В. Ф. Античная философия – М.: Высш. шк., 1998. – 400 с.
2. Гомперц Т. Греческие мыслители – СПб.: Алетейя, 1999. – 263 с.
3. Гусейнов А. А., Апресян Р.Г. Этика: Учебник. – М.: Гардарики, 1998.
4. Кессиди Ф. Х. Сократ. - СПб.: Алетейя, 2001. – 352 с.
5. Трубецкой С. Н., Курс истории древней философии. - М.: Высш. шк. 1997.
6. Митрошенкова О. А. Философия: Учеб. пособие – М.: Гардарики, 2002
7. Гросс Рональд. Путь Сократа. – М.: Попурри, 2004.
8. Горбачев В. Г. Основы философии. – М.: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 2002.
9. Вандишев В. М. Риторика: экскурс в історію вчень і понять: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2003. – 264 с.
10. Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика: Навч. посіб. – К.: Вища школа, 2003. – 311с.
11. Петрушенко В. Л. Філософія: Курс лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. – Л.: «Новий Світ-2000», 2004. – 528 с.
12. Володимир Лис про Сократа, Данила Галицького, Фернандо Магеллана, Ісаака Ньютона, Шарлотту, Емілі, Енн Бронте) / В. Лис — Київ : Грані-Т, 2008. — 136 сторінок — Серія «Життя видатних дітей»
13. Лосев А. Ф. История античной эстетики. Софисты. Сократ, Платон. М., 1963 (репринт. 1994)
14. Платон. Кратил [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://rushist.com/index.php/philosophical-articles/5464-platon-kratil-chitat-onlajn>
15. Ксенофонт. Воспоминания о Сократе [Текст] / Ксенофонт. – М., 1993.
16. Солопова М. А. Майевтика // Новая философская энциклопедия / Ин-т философии РАН; Нац. обществ.-науч. фонд; Предс. научно-ред. совета В. С. Стёпин, заместители предс.: А. А. Гусейнов, Г. Ю. Семигин, уч. секр. А. П. Огурцов; 2-е изд., испр. и допол.; М.: Мысль, 2010.
17. Платон. Пир [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://grani.roerich.com/plato/txt/symposium1.htm>
18. Гиппий Большой // Платон. Соч. в 4-х т., Т.1, М.: Мысль, 1994.

REFERENCES

1. Asmus V. F. Antichnaya filosofiya [Antique Philosophy] Moscow: Vysshaya Shkola, 1998. – 400 p.
2. Gomperz T. Grecheskiye mysliteli [Greek Thinkers] St-Peterburg, Aletheia, 1999. – 263 p.
3. Guseynov A. A., Apresian R. G. Etika [Ethics] Moscow, Gardarika, 1998.
4. Kessidi F. H. Sokrat [Socrates] St-Peterburg, Aletheia, 2001. – 352 p.
5. Trubeckoy S. N. Kurs istorii drevnei filosofii [Course of the Ancient Philosophy History] Moscow: Vysshaya Shkola, 1997.
6. Vandyshev V. M. Rytoryka: ekskurs v istoriyu vchen i poniat [Rhetorics: Excursion into the History of Conceptions and Concepts] Kyiv: Kondor, 2003. – 264 p.
7. Volodymyr Lys pro Sokrata, Danyla Halyckogo, Fernanfo Magellana, Isaaka Newtona, Sharlottu, Emili, Enn Bronte / Kyiv: Grani-T, 2008. – 136 p.
8. Losev A. F. Istoriya antichnoy estetiki. Sofisty, Sokrat, Platon [History of the Antique Esthetics. Sophists, Socrates, Plato] Moscow, 1963. – 848 p.
9. Plato. Cratyl / Access: <http://rushist.com/index.php/philosophical-articles/5464-platon-kratil-chitat-onlajn>
10. Plato. Pir [Symposium] / Access: <http://grani.roerich.com/plato/txt/symposium1.htm>